EBÛ MUTARREF KURTUBÎ (Abdurrahmân bin Mervân)

Hadîs, tefsîr, kırâat, arabî ilimler ve Mâlikî fıkıh âlimi. Künyesi Ebü'l-Mutarref olup ismi Abdurrahmân bin Mervân bin Abdurrahmân'dır. Doğduğu yere nisbetle Kanâze'i, yerleştiği yere nisbetle Kurtubî ve Ensârî denildi. 341 (m. 952) yılında doğdu. Yetmişiki yaşında 413 (m. 1022) yılında Kurtuba'da vefât etti.

Birçok İslâm memleketini ziyâret ederek, zamanın ileri gelen âlimlerinden ders alan Ebü'l-Mutarref Kanâze'i, Hicaz'a da giderek, bilhassa hac esnasında Mekke-i mükerremeye gelen ve Mekke-i mükerremede mücavir (ilim öğrenici ve ibâdet edici), olarak kalan âlimlerin ilimlerinden istifâde etti. Kırâat ilmini Ali bin Muhammed Antâkî'den öğrendi. Asili, Ebû Ömer İbni Mekvî ve daha birçok âlimden Mâlikî mezhebi fıkıh bilgilerini öğrendi. Hasen bin Reşîk, Ebû Îsâ Leysî, Kale'î, İbn-i Avnillâh ve daha birçok âlimden hadîs-i şerîf işitti. Afrikiyye'nin (Tunus) yetiştirdiği en büyük âlimlerden, Ebû Muhammed İbni Ebû Zeyd Kayravânî'den duyduklarını yazarak ezberledi. Mâlikî mezhebinde yapılmış bütün ictihâdları, verilmiş bütün fetvâları öğrendi. Zamanının ileri gelen âlimlerinden oldu. Onun ilminin yüksekliğine vâkıf olanlardan Abdülgafir, "O "İmamların önderi, ümmetin en iyi ilim öğreteni ve en âlimi idi" demektedir. Sultânın, dînî mes'elelerin görüşülmesi için teşkil ettiği şûranın başına geçme teklifini kabûl etmedi. Ömrünün sonuna doğru dili tutuldu. Talebeleri huzûruna gelir, Kur'ân-ı kerîm kırâat ederlerdi. Onların doğru okuyup okumadıklarını işâretle bildirirdi. Ecel gelinceye kadar, Allahü teâlâyı zikretmekten bir an geri durmadı.

Kurtuba'da, Berberî asıllı askerlerle, İspanya asıllı kölelerden müteşekkil askerler arasında çıkan iç karışıklıklarda, müslümanları sükûnete da'vet ederek, daha az kayıpla mes'elenin kapanmasına çalıştı. Müslümanlara nasihat eder, dinlerini iyi öğrenip, sapıklara kanmamalarını anlatır, güzel ahlâk sahibi olmalarını tenbîh ederdi. Vera' ve takvâ sahibi idi. Haramlardan ve şüphelilerden sakınır, mübahların çoğunu da terkederdi. Vaktini, ilim öğrenmek ve öğretmekle geçirirdi. Zamanında Kurtuba'da yaşayanlardan birçoğu ondan kırâat dersi aldı. Birçok kimse de kendisinin fetvâsıyla amel edip, ebedi saadete kavuşmak için çalıştı.

Pekçok talebe yetiştirdi. Endülüs'ün meşhûrlarından İbn-i Attâb, İbn-i Abdilber, İbn-i Zâbî ve daha birçok âlim kendisinden ilim öğrenip hadis-i şerîf dinlediler.

Yetiştirmiş olduğu pek kıymetli talebeleri yanında, değişik ilimlere dâir birçok kitap yazdı, İbn-i Sellâm'ın "Tefsîr-ül-Kur'ân"ını kısaltarak "Muhtasâr-ı İbn-i Sellâm fî tefsîr-ül-Kur'ân" adını verdi. Mâlikî mezhebi fıkıh bilgilerine dâir "Kitâb-ü fiş-şürût-i alâ mezheb-i Mâlik" adlı eseri, İmâm-ı Mâlik hazretlerinin "Muvattâ"ına yaptığı şerhi ve "İhtisâr-ı vesaik li-ibn-il-Hindî" adlı eserleri meşhûrdur.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Ed-Dîbâc-ül-müzehheb sh. 152

2) Tabakât-ül-müfessirîn (Dâvûdî) cild-1, sh. 287

3) Tabakât-ül-müfessirîn (süyuti) sh. 18

4) Tezkiret-ül-huffâz cild-3, sh. 1055

5) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 198

6) Mu'cem-ül-müellifîn cild-5, sh. 194